

SPINNEN, HOOIWAGENS EN BASTAARDSCHORPIOENEN IN HET OEVERSEBOSJE EN OEVERMANSBOSJE

G.L.Spoek

Havixhorst 14, 7824 BS Emmen

ABSTRACT

The spiders, opilionids and pseudoscorpions of two sites (Oeversebosje and Oevermansbosje) east of Emmen (province of Drenthe) were investigated with the aid of pitfalls. The two sites lie only 500 m apart and both are forested sites now. The site Oeversebosje measures 8 hectares and is relatively young, while the second site, Oevermansbosje (2 hectares), apparently was already covered with trees in 1850. Altogether 98 species of spiders, 10 species of opilionids and one pseudoscorpion were collected. The two sites share only 37 spider species and seven opilionid species. Six spider species are recorded from Drenthe for the first time. The differences in faunal composition can possibly be explained by the different histories of the two sites and the differences in ecological parameters, such as extent of tree coverage and the amount of light passing through the crown layer. Key-words: Drenthe, opilionids, pseudoscorpions, site history, spiders

INLEIDING

Ten zuiden van de woonwijk Angelslo en ten oosten van het industrieterrein in de gemeente Emmen liggen twee kleine bosjes. De afstand tussen deze bosjes is ongeveer 500 meter. Zij worden door de op- en afrit van de weg naar Klazienaveen en een drietal boerderijen en landerijen van elkaar gescheiden.

Het Oeversebosje is rond de eeuwwisseling aangeplant en dus relatief jong maar het Oevermansbosje komt al op de topografische kaart van omstreeks 1850 voor, terwijl ook de vegetatie, die voor 80% uit oude hulstbomen bestaat, op een langdurig bestaan wijst.

Met het doel de fauna van de spinachtigen in beide bosjes met elkaar te vergelijken, werd een aantal vangpotjes geplaatst en regelmatig geleegd. Als vangpotjes werden "biogarde" bekertjes gebruikt (boven-diameter 9 cm, hoogte 12 cm) gevuld met een kolom van 5 cm formaline-oplossing 3% en wat vloeibare zeep. De potjes werden tot de rand ingegraven en tegen de regen beschermd met een dakje van dakleer.

DE TERREINEN

HET OEVERSEBOSJE (Amersfoort coördinaten 259.5-532.5; UTM LD 6149)

Dit bosje meet ongeveer 350 bij 250 meter (ongeveer 8 ha) en wordt aan twee zijden begrensd door een autoweg, aan de derde zijde door bouwland, terwijl de vierde zijde gevormd wordt door het Crematorium en de Nieuwe Begraafplaats. Op de topografische kaart van omstreeks 1850 komt dit bosje niet voor en op de kaart van omstreeks 1900 is dit perceel voor een deel bebost. Het is nu een gemengd bos, op arme tot matig vruchtbare grond, dat bestaat uit larix, berk, zomereik en grove den met een ondergroei van vlier, sporkehout, lijsterbes, braam, stekelvaren en blauwe bosbes. Doordat het bladerdak niet overal gesloten is, zijn er een aantal open plaatsen in het bosje.

Van juli 1991 t/m december 1993 werden drie vangpotjes geplaatst en om de twee weken geleegd. Aanvankelijk waren zes potjes ingegraven maar doordat dit bosje regelmatig door publiek wordt bezocht, bleken alleen drie onopvallend geplaatste potjes tegen vandalisme bestand. In totaal werden 72 soorten spinnen en 10 soorten hooiwagens aangetroffen.

Tabel 1. Overzicht van de soorten die werden gevonden in het Oeversebosje (A) en het Oevermansbosje (B). De soorten met een * waren nog niet eerder uit de provincie Drenthe vermeld.

	A	B
ARANEAE		
Amaurobius fenestralis (Stroem)	-	+
Segestria senoculata (Linnaeus)	+	+
Haplodrassus silvestris (Blackwall)	+	+
Zelotes latreillei (Simon)	+	-
Agroeca brunnea (Blackwall)	+	+
Clubiona compta C. L. Koch	-	+
Clubiona reclusa O. P.-Cambridge	+	-
Clubiona terrestris Westring	+	+
Phrurolithus festivus (C. L. Koch)	-	+
Zora spinimana (Sundevall)	+	+
Anyphaena accentuata (Walckenaer)	+	+
*Diaea dorsata (Fabricius)	+	-
Oxyptila praticola (C. L. Koch)	+	+
Philodromus cespitum (Walckenaer)	-	+
Xysticus ulmi (Hahn)	+	-
Evarcha falcata (Clerck)	+	-
Neon reticulatus (Blackwall)	-	+
Alopecosa pulverulenta (Clerck)	-	+
Pardosa lugubris (Clerck)	+	+
Trochosa terricola Thorell	+	+
Pirata hygrophilus Thorell	-	+
Pisaura mirabilis (Clerck)	+	-
*Tegenaria ferruginea (Panzer)	-	+
Textrix denticulata (Olivier)	-	+
Hahnia montana (Blackwall)	+	+
Ero furcata (Villers)	+	+
Anelosimus vittatus (C. L. Koch)	+	-
Enoplognatha ovata (Clerck)	+	-
Episinus angulatus (Blackwall)	+	-
Euryopis flavomaculata (C. L. Koch)	+	-
Neottiura bimaculata (Linnaeus)	+	-
Pholcomma gibbum (Westring)	-	+
Robertus lividus (Blackwall)	+	+
Robertus scoticus Jackson	+	-
*Theridion pictum (Walckenaer)	+	-
Theridion sisypium (Clerck)	+	-
Theridion varians Hahn	+	-
Metellina mengei (Blackwall)	+	-
Metellina merianae (Scopoli)	+	+
Metellina segmentata (Clerck)	-	+
Nesticus cellulanus (Clerck)	-	+
Pachygnatha clercki Sundevall	-	+
Pachygnatha degeeri Sundevall	-	+
Tetragnatha montana Simon	+	-
*Araneus angulatus Clerck	+	-
Araneus diadematus Clerck	+	-
Cyclosa conica (Pallas)	+	-
Mangora acalypha (Walckenaer)	+	-
Zilla diodia (Walckenaer)	+	-
Asthenargus paganus (Simon)	+	-
Ceratinella brevipes (Westring)	-	+
Diplocephalus picinus (Blackwall)	+	+
Erigone atra Blackwall	-	+
Gnathonarium dentatum (Wider)	-	+
Gonatium rubens (Blackwall)	+	-
Gongylidium rufipes (Linnaeus)	+	+

(tabel 1, vervolg)

	A	B
Hypomma cornutum (Blackwall)	+	-
Micrargus herbigradus (Blackwall)	+	-
Trichopterna thorelli (Westring)	-	+
Walckenaeria acuminata Blackwall	+	+
Walckenaeria cucullata (C. L. Koch)	+	+
Walckenaeria dysderoides (Wider)	+	-
Walckenaeria incisa (O. P.-Cambridge)	+	+
Walckenaeria nudipalpis (Westring)	+	+
Walckenaeria obtusa Blackwall	+	+
Agyneta conigera (O. P.-Cambridge)	+	+
Agyneta subtilis (O. P.-Cambridge)	+	-
Bathyphantes gracilis (Blackwall)	+	+
Bathyphantes parvulus (Westring)	+	-
Centromerita concinna Thorell	-	+
Centromerus aequalis (C. L. Koch)	-	+
Centromerus dilutus (O. P.-Cambridge)	+	-
Centromerus incilium (L. Koch)	+	-
Centromerus sylvaticus (Blackwall)	+	+
Diplostyla concolor (Wider)	+	+
Drapetisca socialis (Sundevall)	+	+
*Helophora insignis (Blackwall)	+	-
*Lepthyphantes angulipalpis (Westring)	-	+
Lepthyphantes cristatus (Menge)	-	+
Lepthyphantes ericaeus (Blackwall)	-	+
Lepthyphantes flavipes (Blackwall)	+	+
Lepthyphantes mengei Kulczynski	+	+
Lepthyphantes minutus (Blackwall)	+	+
Lepthyphantes obscurus (Blackwall)	+	-
Lepthyphantes pallidus (O. P.-Cambridge)	+	+
Lepthyphantes tenebricola (Wider)	+	+
Lepthyphantes tenuis (Blackwall)	-	+
Lepthyphantes zimmermanni Bertkau	+	+
Linyphia hortensis Sundevall	+	-
Macrargus rufus (Wider)	+	+
Microneta viaria (Blackwall)	+	+
Neriere clathrata (Sundevall)	+	+
Neriere peltata (Wider)	+	+
Porrhomma montanum Jackson	-	+
Porrhomma pygmaeum (Blackwall)	+	-
Saaristoa abnormis (Blackwall)	+	+
Tallusia experta (O. P.-Cambridge)	-	+
Tapinopa longidens (Wider)	+	+
OPILIONIDA		
Nemastoma lugubre (Müller)	+	+
Lacinius ephippiatus (C. L. Koch)	+	+
Leiobunum blacwallii Meade	+	-
Leiobunum rotundum (Latreille)	+	-
Lophopilio palpinalis (Herbst)	+	+
Mitopus morio (Fabricius)	+	-
Oligolophus hansenii (Kraepelin)	+	+
Oligolophus tridens (C. L. Koch)	+	+
Paroligolophus agrestis (Meade)	+	+
Rilaena triangularis (Herbst)	+	+
PSEUDOSCORPIONIDA		
Neobisium muscorum (Leach)	-	+

HET OEVERMANSBOSJE (Amersfoort coördinaten 259.1-531.8; UTM LD 6148)

Dit bosje bestaat uit twee delen gescheiden door een breed zandpad. Het westelijk deel meet ongeveer 50 x 170 meter, het oostelijk deel ongeveer 75 x 150 meter, zodat het totale oppervlak ongeveer 2 ha bedraagt. Het bosje grenst aan alle zijden aan akkers of weilanden. Op de topografische kaart van omstreeks 1850 komt dit bosje al in de huidige omvang voor. Verder onderzoek in het Rijksarchief te Assen leverde geen aanvullende gegevens op o.a. omdat van de Franse topografische kaart van 1810 het deel Emmen ontbrak.

Het is een bos dat voor 80% uit oude hoge hulstbomen, 5% hoge zomereik, 5% berk en 10% lijsterbes bestaat. Het bladerdak is gesloten, er komen geen open plekken voor. De ondergrond bestaat uit een dikke humuslaag, hier en daar met stekelvaren begroeid. Omdat de hulst en de overige bomen en struiken tot de wilde flora behoren hebben wij hier waarschijnlijk te maken met een restant van de oorspronkelijke begroeiing, die mogelijk wel 200 jaar of meer oud is. Het bosje bevat geen paden en wordt nauwelijks betreden. Er vindt geen beheer plaats, dode en omgevallen bomen worden niet weggehaald.

Er werden 10 vangpotjes geplaatst die vanaf 14 april 1997 t/m 2 februari 1999 om de twee weken werden geleeegd. In totaal werden 63 soorten spinnen, 7 soorten hooiwagens en 1 soort bastaardschorpioen gevonden.

CONCLUSIES

Hoewel in het Oeversebosje maar zes en later drie vangpotjes zijn gebruikt, werden er toch meer soorten spinnen gevonden (72) dan in het Oevermansbosje (63). Dit geldt ook voor de hooiwagens (resp. 10 en 7). De oorzaak hiervan is waarschijnlijk dat het Oeversebosje ook open plekken heeft waar het zonlicht tot op de bodem door kan dringen. In het Oeversebosje komen 35 soorten voor (ongeveer 50% van het totaal) die niet in het Oevermansbosje werden gevangen en in het Oevermansbosje 26 soorten (ongeveer 40%) die niet in het Oeversebosje gevonden zijn. Deze grote verschillen in soorten wijzen ook op een verschillend milieu van de beide bosjes. In het oude, schaduwrijke Oevermansbosje werden echter geen bijzondere of zeldzame soorten gevonden en van de 26 soorten die niet in het Oeversebosje gevangen werden was ongeveer 55% min of meer lichtminnend. Wel is het zo dat van deze lichtminnende soorten maar heel weinig exemplaren werden gevangen. Bovendien zijn er een aantal soorten bij die zo algemeen voorkomen dat het ontbreken in het Oeversebosje onwaarschijnlijk lijkt.

Het Oevermansbosje is nu wat de bodembewonende spinnen betreft tamelijk goed geïnventariseerd. Het Oeversebosje zal, ondanks de bemoeienis van het publiek, nog verder moeten worden onderzocht om een beter inzicht te krijgen in de verschillen tussen de beide bosjes.